

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการผสมกลมกลืนด้านสังคม และวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในอำเภอเมือง จังหวัดสกลนครซึ่งเป็นจังหวัดที่มีชาวไทยเชื้อสายเวียดนามอาศัยอยู่มากที่สุดในภาคอีสาน เป็นการศึกษาลักษณะสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิต ประเพณี และความเชื่อตลอดถึงศึกษาปัจจัย และผลกระทบในกระบวนการผสมกลมกลืน

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ลงพื้นที่ศึกษาชุมชนด้วยตนเองเป็นเวลานาน โดยใช้วิธีการที่หลากหลายในการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วมการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เป็นต้น รวมทั้งเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารหลักฐานต่าง ๆ แล้วจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์มีรายละเอียดดังนี้

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรในงานวิจัยนี้คือ ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามที่อาศัยอยู่ในตำบลธาตุเชิงชุม อำเภอเมือง จังหวัดสกลนครอันเป็นจังหวัดที่มีชาวไทยเชื้อสายเวียดนามอาศัยอยู่มากที่สุดในภาคอีสานจังหวัดหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยชาวเวียดนามเก่า และชาวเวียดนามใหม่รวมถึงชาวเวียดนามที่ได้สัญชาติไทย แบ่งพื้นที่ออกเป็น 4 กลุ่มย่อยตามถนนสายต่าง ๆ ในตัวเมืองจังหวัดสกลนครได้แก่ ถนนรัฐพัฒนา ถนนประชาราษฎร์ ถนนยูวพัฒนา และถนนเปรมปรีดา กลุ่มชาวไทยเชื้อสายเวียดนามแห่งนี้ยังคงรักษาวัฒนธรรมของตนเองไว้ค่อนข้างเด่นชัด ยังคงมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ตลอดจนความเชื่อ ค่านิยม ประเพณีที่ยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมารวมทั้งมีระบบเครือญาติมีความสัมพันธ์ และมีความผูกพันอันดีต่อกัน

กลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเลือกจากกลุ่มตัวอย่าง 2 ประเภทได้แก่ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นชาวไทยเชื้อสายเวียดนามที่อพยพมาจากประเทศเวียดนาม และได้รับสัญชาติไทยแล้ว กับกลุ่มตัวอย่างชาวไทยเชื้อสายเวียดนามที่เกิดบนผืนแผ่นดินไทย

กลุ่มตัวอย่างชาวไทยเชื้อสายเวียดนามเหล่านี้ มีสถานภาพทางสังคมที่หลากหลาย ตั้งแต่ระดับล่างถึงระดับบน ประกอบด้วย นักเรียน นักศึกษา แม่ค้า ประชาชน ข้าราชการครู อาจารย์ ตำรวจ แพทย์ องค์กรการบริหารส่วนตำบล นายกสมาคมชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม รองนายกสมาคมชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ประธานชมรมชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม รองนายกกลุ่มสตรีชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม เพรียญฤๅญิก จำนวน 60 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ตัวผู้วิจัย

บรรพบุรุษของผู้วิจัยมีเชื้อสายเวียดนามอพยพเข้ามาประเทศไทยระหว่างสงครามเวียดนาม จึงเป็นชาวเวียดนามใหม่ตลอดถึงที่ผู้วิจัยได้คลุกคลีกับชาวเวียดนามมาตั้งแต่กำเนิดจึงมีมุมมอง และความเข้าใจอย่างลึกซึ้งต่อบริบทที่ศึกษาทำให้ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ มีความชัดเจน ถูกต้อง และเป็นข้อมูลระดับลึกตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

แบบบันทึกการสังเกต

ผู้วิจัยได้สังเกตปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น โดยใช้เทคนิคการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non Participant Observation) ควบคู่กันไป

การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมใช้ในกรณีสังเกตสภาพพื้นที่ทางกายภาพ เช่น สภาพบ้านเรือน รูปแบบการตั้งถิ่นฐาน และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนซึ่งวิธีดังกล่าวผู้วิจัยเฝ้าสังเกตโดยไม่ให้คนในชุมชนรู้ตัว เพื่อไม่ให้เกิดความหวาดระแวงสงสัยหรือเกิดความอึดอัดใจในขณะศึกษาวิจัย

การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้เข้าร่วมกิจกรรมงานพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น งานวันปีใหม่ของชาวเวียดนาม งานแต่งงาน งานไหว้บรรพบุรุษ งานศพ บางครั้งผู้วิจัยได้มีโอกาสร่วมรับประทานอาหารกับชาวบ้านในชุมชน

การสัมภาษณ์

1. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structural Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพทางสังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตใช้สัมภาษณ์หัวหน้าครอบครัวชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ประธานชมรมชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ผู้นำชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ชาวเวียดนามที่อยู่ในกลุ่มของชาวเวียดนามอพยพ รองนายกสมาคมชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม รองนายกกลุ่มสตรีชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม เจริญนิคมสมาคมชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม กลุ่มชาวไทยเชื้อสายเวียดนามที่เกิดบนผืนแผ่นดินไทย อาจารย์โรงเรียนเทศบาลสกลนคร อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดสกลนคร นายแพทย์ประจำโรงพยาบาลประจำจังหวัดสกลนคร กลุ่มแม่ค้า และนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลซึ่งเป็นข้อเท็จจริงทั่วไปหรือข้อมูลพื้นฐาน เพื่อตอบประเด็นคำถามตามหัวข้อที่สนใจ เช่นสถานภาพครอบครัว จำนวนสมาชิกในครอบครัว อาชีพ จำนวนปีในการตั้งถิ่นฐานที่สกลนคร พื้นที่ก่อนที่จะย้ายมาอยู่สกลนคร ปัญหาในการอาศัยอยู่ในจังหวัดสกลนคร เป็นต้น โดยแบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 3 ตอน, ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์, ตอนที่ 2 ปัจจัยด้านสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในอำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร, ตอนที่ 3 ปัจจัยที่ทำให้ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามมีการผสมกลมกลืน

2. แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) เพื่อสัมภาษณ์ชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ซึ่งมีความรู้เกี่ยวกับเรื่อง สังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของหมู่บ้าน ที่ต้องการข้อมูลละเอียดลึกซึ้ง เป็นการสัมภาษณ์แบบเปิดกว้าง ไม่จำกัดคำตอบ

การสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงประเด็นนั้น เป็นขั้นตอนที่ต้องใช้เวลานานมาก ผู้วิจัยใช้เทปบันทึกเสียงช่วยในการบันทึกข้อมูล เพื่อความครบถ้วนของข้อมูล ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักโดยเลือกตัวแทนจากประชาชนในกลุ่มต่าง ๆ ดังนี้ กลุ่มผู้ที่อพยพมาจากเวียดนาม กลุ่มที่เกิดในประเทศไทย และกลุ่มชาวไทยที่มีเชื้อสายเวียดนาม ซึ่งในแต่ละกลุ่มจะมีผู้ให้ข้อมูลหลักประมาณ 3-4 คน

การสัมภาษณ์เพียงครั้งเดียวไม่สามารถที่จะสรุปได้ว่า เป็นข้อมูลที่เชื่อถือได้ ผู้วิจัยจึงนำประเด็นเดิมหรือข้อมูลที่ได้อ้างอิงแล้วมาตรวจสอบกับผู้ให้ข้อมูลหลักคนอื่น ๆ ด้วยวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงมากที่สุด

อุปกรณ์บันทึกข้อมูล

ผู้วิจัยเตรียมการบันทึกข้อมูลโดยตีกรอบทำเป็นช่องสำหรับการบันทึก ระยะเวลาที่เก็บข้อมูล โดยสามารถระบุ วัน เดือน ปี รวมทั้งมีช่องสำหรับใส่ชื่อผู้ที่ถูกสัมภาษณ์ และช่องสำหรับบันทึกข้อสังเกตเพิ่มเติมของผู้วิจัยเพื่อให้สะดวกในการจัดเก็บ และสืบค้นข้อมูลต่อไป

1 เทปบันทึกเสียง (MP3) สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เทปบันทึกเสียง (MP3) สำหรับการบันทึกข้อมูลในบางโอกาส เนื่องจากในขณะที่มีการพูดคุย และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลบางคราวมีผู้เข้าร่วมสนทนาในครั้งนั้น ๆ หลายคนซึ่งหากใช้การจดบันทึกข้อมูลเกรงว่าข้อมูลที่ได้จะมีความคลาดเคลื่อน และไม่ครบถ้วนมากกว่าการใช้เทปบันทึกเสียง เมื่อมีการบันทึกเสียงเสร็จสิ้นในแต่ละครั้งผู้วิจัยได้นำเทปบันทึกเสียงมาทบทวนบทสัมภาษณ์ แล้วเขียนรายละเอียดในแต่ละประเด็นเพื่อนำไปแยกแยะข้อมูล

2 กล้องถ่ายภาพ ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาชุมชนในบางครั้งหากมีรูปภาพประกอบด้วยทำให้เพิ่มความน่าเชื่อถือ และความชัดเจนของข้อมูลได้มากยิ่งขึ้นนอกเหนือจากข้อความเชิงบรรยายเพียงอย่างเดียว

แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม

ผู้วิจัยจัดให้มีการพูดคุย พบปะสังสรรค์เรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการผสมกลมกลืนทางสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิต ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ ตลอดจนผลกระทบที่เกิดจากการผสมกลมกลืนโดยการจัดกลุ่มสนทนากับกลุ่มผู้นำชุมชนที่มีประสบการณ์ ความรู้ และความเข้าใจในบริบทของการผสมกลมกลืนทางสังคม และวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดสกลนคร เพื่อแสดงความคิดเห็น และรวบรวมความคิดเห็น ข้อมูล ความรู้ลึก และลักษณะ โดยรวมของความคิดเห็นต่าง ๆ

ในการสนทนาจึงกำหนดประเด็นเกี่ยวกับการผสมกลมกลืนทางสังคม และวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม วิธีการ กลไกทางสังคม และวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการผสมกลมกลืน ตลอดจนแนวคิดของชุมชนในการผสมกลมกลืน ผลกระทบการผสมกลมกลืนด้านสังคม และวัฒนธรรม เพื่อให้ผู้วิจัยได้รับข้อมูลครอบคลุมตามประเด็นที่ศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยเรื่อง การผสมกลมกลืนทางสังคม และวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในจังหวัดสกลนคร ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ข้อมูลสัมภาษณ์จากคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ แสดงต่อผู้อำนวยการ ผู้นำชุมชน และหัวหน้าครอบครัวประชาชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม เพื่อขออนุญาต และขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล

2. ดำเนินการสร้างเครื่องมือทั้งแบบสังเกต แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม โดยกำหนดรูปแบบ ขอบข่าย และเนื้อหาให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และขอบเขตของการวิจัย

3. นำเครื่องมือที่สร้างเสร็จเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบคุณภาพความถูกต้อง ความเที่ยงตรง ความเหมาะสม และให้ข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุงแก้ไข

4. ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือแล้วส่งให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 ท่าน เพื่อดำเนินการตรวจสอบความสอดคล้อง และความครอบคลุมของเนื้อหาเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ และขอบเขตของการวิจัย

5. นำผลที่ได้จากการตรวจสอบมาปรับปรุงแก้ไข โดยขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์

6. นำเครื่องมือที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีได้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้เพื่อตรวจสอบความชัดเจนของคำถามว่า สื่อความหมายได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยหรือไม่

7. ปรับปรุงแก้ไขข้อคำถามให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

8. นำแบบสัมภาษณ์ไปมอบให้ประชากรกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามแล้วขอรับแบบสัมภาษณ์กลับคืนด้วยตนเอง

ผู้วิจัยเริ่มต้นการวิจัยด้วยการเข้าไปแนะนำตัวเองกับผู้นำชุมชนพร้อมทั้งสร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชน จากนั้น จึงชี้แจงวัตถุประสงค์ในการทำวิจัย และการเก็บข้อมูลก่อนลงพื้นที่จริงในภายหลัง

ช่วงที่ไปแนะนำตนเอง ผู้วิจัยได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดี ได้รับข้อมูลทางกายภาพของหมู่บ้านรวมทั้งได้รับการแนะนำให้รู้จักผู้ให้ข้อมูลหลักที่สามารถให้ข้อมูลได้ ทั้งผู้ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทั้งนี้การสร้างความสัมพันธ์กระทำไปพร้อม ๆ กับการสังเกต และการสำรวจข้อมูลพื้นฐานที่เป็นบริบททั้งทางกายภาพ และทางด้านสังคมของชุมชน

ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล 16 เดือน คือตั้งแต่เดือนพฤษภาคม พ.ศ.2552 ถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2553

การตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบข้อมูลในลักษณะการตรวจสอบแบบสามเส้า เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกัน โดยพิจารณาตรวจสอบทั้งแหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคล เช่นถ้าข้อมูลต่างสถานที่ที่กันจะเหมือนกันหรือไม่ ถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไป ข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่ และผู้วิจัยมักเปลี่ยนแปลงสถานที่ในการพูดคุยกับผู้ให้ข้อมูลรวมถึงหาโอกาสพูดคุยเป็นการส่วนตัวบ้างพูดคุยเป็นกลุ่มใหญ่บ้างตาม โอกาส เพื่อการตรวจสอบข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อม ๆ กับการเก็บข้อมูลตลอดระยะเวลาที่ดำเนินการศึกษา ผู้วิจัยได้ทำการจดบันทึกข้อมูลโดยละเอียด และตรวจสอบข้อมูลอย่างสม่ำเสมอทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลเพียงพอสำหรับการวิเคราะห์ และครอบคลุมเนื้อหาในทุก ๆ ด้าน

ผู้วิจัยมองปรากฏการณ์ และศึกษาข้อมูลแต่ละยุค เพื่อนำมาวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ในแต่ละด้านเช่น ลักษณะทางสังคม ลักษณะกายภาพของชุมชน วิธีการผสมกลมกลืนของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ความเชื่อ พิธีกรรม ตลอดจนปัจจัยภายนอกเช่น การเจริญเติบโตด้านเทคโนโลยี ถนน สาธารณูปโภคต่าง ๆ การขยายตัวของเมือง การพัฒนาและนโยบายของรัฐ ส่วนปัจจัยภายใน เช่นผู้นำ กลุ่ม องค์กร เครือข่ายทางสังคมรวมทั้งองค์ประกอบทางสังคมที่เกี่ยวกับการผสมกลมกลืน

จากนั้นได้วิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของการผสมกลมกลืนทางสังคม และวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในแต่ละด้านต่อไปด้วยว่า ในการผสมกลมกลืนด้านหนึ่งด้านใดส่งผลกระทบต่อด้านอื่น ๆ อย่างไรบ้างโดยใช้บริบทของชุมชนเป็นฉากของปรากฏการณ์มีองค์ประกอบเหตุการณ์ และเงื่อนไขทั้งปัจจัยภายใน และภายนอกที่เป็นตัวทำให้เกิดปรากฏการณ์นั้น ๆ ด้วยการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในลักษณะการเขียนเชิงพรรณนา